

Marino Erceg

Kod Biokova otkrivena partizanska stratišta Među ekshumiranim ostacima moguća je i identifikacija nekih širokobrijeških fratara

Malo je tko mogao ostati ravnodušan pred nedavnom vijestju da su u istraživanjima koja je na Biokovu provela Uprava za zatočene i nestale Ministarstva hrvatskih branitelja nađeni posmrtni ostaci jedanaest osoba ubijenih krajem Drugoga svjetskoga rata. Nakon iskapanja i analize koja je trajala od 7. do 9. travnja može se nedvojbeno reći da se radi o žrtvama partizanskih zločina, a postoji i prilična vjerojatnost da se među ubijenima nalaze i ostaci nekih širokobrijeških fratara mučenika koji se još vode kao nestali.

Ubijeni franjevci »zagrlili« i djecu svojih egzekutora • Najprije su iz pojedinačnih grobnica u blizini Vrgorca i Imotskoga ekshumirani posmrtni ostaci dviju osoba. Nakon toga su i iz Medvide jame na Biokovu kod Zagvozda iskopani ostaci devet osoba, pojasnio nam je u telefonskom razgovoru fra Miljenko Stojić, vicepostulator kauze širokobrijeških mučenika. Nakon ekshumacije u tijeku je uzimanje uzoraka DNK iz posmrtnih ostataka ubijenih, kontaktiranje sa znanom rodbinom i nakon toga usporedba s uzorcima DNK potencijalnih bliskih krvnih srodnika. Trenutačno se pretpostavlja da bi među ubijenima mogla biti četvorica od ukupno 66 širokobrijeških franjevac, koji su ubijani u partizanskim mrziteljskim naletima tijekom Drugoga svjetskoga rata. U danima ekshumacije zabačene je lokalitete na Biokovu posjetio i ministar hrvatskih branitelja Tomo Medved.

Jama Medvida samo je jedna u nizu jama na obroncima Biokova. U njezinoj blizini partizani su u vrijeme rata imali svoj štab. Nezgodan i nepregledan teren pokazivao se kao idealna ishodišna točka u vrijeme rata za različita diverzantska djelovanja prema ondašnjoj infrastrukturi. No u takve su prostore noću dovodili zarobljenike, osobito kada su počeli ostvarivati vojnu i političku prevagu na prostorima dalmatinskoga zaleđa. Zarobljenike su nerijetko mučili, a nakon egzekucija njihova bi tijela bacali u neku jamu, pojašnjava nam vicepostulator širokobrijeških mučenika o. Stojić, koji je u sklopu rada vicepostulature već obišao niz sličnih terena.

Postojala su čak i svjedočanstva pastira koji su u tim danima blizu takvih jama znali ugledati i velike količine krvi. Kada je riječ o nedavno otkrivenom grobištu na Biokovu, u puku je ostalo zapamćeno i da su nakon ubojstva fratara djeca partizana nosila odjeću sašivenu od njihovih habita. Ta naoko neobična činjenica mogla bi se objasniti općenito teškim materijalnim okolnostima ratnoga i poratnoga vremena. No vjerničkim je očima jasno i da su ubijeni franjevci kršćansku ljubav prema svojim progoniteljima posvjedočili po tim raskrojenim habitima kojima su zagrlili i njihovu djecu. Toga je možda bio svjestan i čovjek - čiji je identitet morao ostati anonimn - koji je istraživačima gro-

Jama Medvida samo je jedna u nizu jama na obroncima Biokova

Ako se među nedavno iskopanim žrtvama s prostora Biokova nalaze širokobriješki franjevci, moglo bi se raditi o nekima iz skupine od desetak franjevac koji su preživjeli prve nalete partizanskih ubilačkih brigada u Širokom Brijegu u veljači 1945. godine. Oni su se skrili u mlinicu i u hidrocentralu, no pronašli su ih dan nakon zauzimanja grada i samostana, 8. veljače 1945.

bišta pokazao točnu lokaciju gdje se nalaze ostaci žrtava, napominje o. Stojić.

Ekshumacija ne bi bila moguća bez pirotehničara • Medvida je jama nakon zločina 1945. bila minirana. To je bila uobičajena metoda partizanskih egzekutora. Detonacija bombe bila je jamac da će biti ubijen čak i onaj tko bi preživio hitac ili udarac kakvim predmetom i pad u stotinjak metara duboku jamu. Nadalje, kamenje odronjeno u detonacijama, mislili su egzekutori, kosti žrtava zauvijek bi učinilo nepristupačnima. Kada je riječ o ekshumaciji devet žrtava iz Medvide jame, nije se moglo sa sigurnošću utvrditi da su sve mine koje su bacali partizani bile i odmah detonirane. Zato su u proces ekshumacije morali biti uključeni i pirotehničari, napominje o. Stojić. Uostalom,

pronađene su žrtve bile vezane žicom, što je također bila jedna od sastavnica u krvavoj partizanskoj metodologiji obračuna sa svim neprijateljima.

Ako se među nedavno iskopanim žrtvama s prostora Biokova nalaze širokobriješki franjevci, moglo bi se raditi o nekima iz skupine od desetak franjevac koji su preživjeli prve nalete partizanskih ubilačkih brigada u Širokom Brijegu u veljači 1945. godine. Oni su se skrili u mlinicu i u hidrocentralu, no pronašli su ih dan nakon zauzimanja grada i samostana, 8. veljače 1945. »Partizani su se, vidjevši ih, vjerojatno čudili: 'Pa odakle sada vi?' Naime, dogodilo se da su postrojbe zadužene za egzekucije franjevac pošle prema Mostaru. I nije bilo nikoga da njih ubije«, rekonstruirao nam je zamršene okolnosti u veljači 1945. godine franjevac Stojić.

Zato je tu skupinu franjevac preuzela druga skupina partizana i odvela put Dalmacije. Istraživanja su do sada utvrdila da je partizanski korpus došao do mjesta Kozice, gdje su se razdvojili u tri skupine. Jedna je skupina otišla prema Sinju, druga skupina prema Zagvozdu, a treća skupina prema Makarskoj i Podgori preko Biokova. Svaka od tih partizanskih skupina povela je i nekoliko franjevac, koji su nedugo nakon toga po raznim zabačenim mjestima mučeni i ubijeni.

Ubojstva širokobrijeških fratara bila su dio smišljene politike komunista • O. Stojić godinama je uključen u kauzu širokobrijeških mučenika i može se reći da je trenutačno ponajbolji poznavatelj okolnosti vezanih uz zarobljavanje i ubojstva 66 fratara. Uz radove povijesne tematike, mise zadušnice i komemorativne programe svake veljače, često je prisutan u medijima, a nije ri-

jedak prizor vidjeti ga kako kod samostana i crkve u Širokom Brijegu zajedno sa skupinama vjernika obilazi lokalitete vezane uz stradanje njegove redovničke subraće. Tijekom 1945. ubijena su 64 širokobriješka franjevca, a dvojica u ranijim godinama rata. Uz franjevce ukopane u crkvi u Širokom Brijegu, posmrtni ostaci ubijenih nalaze se u tridesetak znanih grobova, od Hercegovine do Zagreba i Maclja.

Gledano pojedinačno, partizanski zločini nad širokobriješkim

»U svakom je pogledu nedavna ekshumacija velika stvar jer mi smo time - pa čak i da među ubijenima ne identificiramo širokobriješke fratre - ubijenima vratili dostojanstvo. Oni će nakon svega biti ukopani, ispraćeni. Vratit ćemo im ljudsko dostojanstvo koje su im pokušali oduzeti egzekutori svojim zločinom«, napominje fra Miljenko Stojić, vicepostulator kauze širokobrijeških mučenika

franjevcima pripadaju kategoriji najstrašnijih zločina nad hrvatskim narodom. U tim je okolnostima naime nasiljem lišena života otprilike polovica od ukupnoga broja članova ondašnje Hercegovačke franjevačke provincije. Nije bilo dovoljno što su neposredni partizanski izvršioči zločina pokušali zamesti svaki trag ubijenih pa je i u dugim desetljećima jugoslavenskoga komunizma o širokobriješkim fratrima izmišljena i svojevrsna »crna legenda«. Govorilo se da su oni bili suradnici Nezavisne Države Hrvatske te da su se čak i oružjem suprotstavljali partizanima. Osobito je takva laž nametnuta za 12 franjevac koji su odmah po ulasku partizana u Široki Brijeg 7. veljače nađeni u skloništu te ubijeni i zapaljeni.

Istraživanja koja su provedena u sklopu njihove kauze pokazala su da su oni čak partizanima prije zarobljavanja rekli da pred njih idu i kao pred svu drugu svoju braću ljude. Dokumenti i svjedočanstva očevidaca upućuju prema drugačijemu zaključku - ubojstva širokobrijeških fratara bila su dio komunističke smišljene politike eliminacije Katoličke Crkve, a ubijeni su redovnici pali kao žrtve *in odium fidei*.

Desetljećima nakon pada komunizma, nažalost, nevjerojatne teze o »kolaboraciji« širokobrijeških fratara propagirali su i neki od predsjednika samostalne Republike Hrvatske. Neki od zastupnika ljevice u Hrvatskom saboru čak su se i relativno nedavno u javnosti svrstavali uz živuće pripadnike partizanskih postrojba koje su među prvim u veljači 1945. upale u Široki Brijeg. U svemu ih je pratila i prilična vidljivost u dijelu medija tzv. glavne struje u Hrvatskoj, iako »krivnju« širokobrijeških fratara ne podupiru ni konkretni onodobni partizanski izvori, kao što su operativni dnevnici brigada koje su sudjelovale u napadu na Široki Brijeg. Uz skupinu ubijenih fratara nakon partizansko-ga zauzimanja Širokoga Brijega u veljači 1945. godine ostalo je više od tristo različitih stratišta i grobišta. Od kraja rata i u prvim poratnim godinama Hercegovina je bila jedan od najteže pogođenih hrvatskih krajeva, gdje su partizanske odmazde uzele tisuće života.

O. Stojić i u razgovoru za Glas Koncila ustrajao je ne samo na daljnjim istraživanjima grobišta, nego i na pitanju oprost i zauzimanju za povratak dostojanstva svim žrtvama krvavih režima iz prošloga stoljeća. »Mi sada ne želimo poticati lažna nadanja i očekivanja o kome bi se točno među nedavno iskopanima moglo raditi. Istraživanja DNK pokazat će u kojoj je mjeri moguće utvrditi identitete. No u svakom je pogledu nedavna ekshumacija velika stvar jer mi smo time - pa čak i da među ubijenima ne identificiramo širokobriješke fratre - ubijenima vratili dostojanstvo. Oni će nakon svega biti ukopani, ispraćeni. Vratit ćemo im ljudsko dostojanstvo koje su im pokušali oduzeti egzekutori svojim zločinom«, zaključio je o. Stojić. ●

Antropološka analiza i usporedba uzoraka DNK pridonijet će utvrđivanju identiteta jedanaest nađenih osoba